

Željko Kozinc: *Visoki tujec*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Svet knjige), 2004.

Visoki tujec je bil pred nominacijo za kresnika že nagrajen: na natečaju za slovensko leposlovno delo ob tridesetletnici knjižnega kluba Svet knjige je žirija soglašala, da je Kozinčev roman najboljši. V svoji oceni je Helga Glušič zapisala, da ima "vse značilnosti dobro začinjene kriminalke, v kateri se prepletajo psihološki, družbeni, moralni in erotični tokovi in zapleti"; avtor ga je označil za mešanico politike in erotike, predvsem pa za roman o ljubezni, "pravzaprav o moškem, ki je izrazito erotično bitje".

Glavni junak Pavel Rigler se po skrivnostnem klicu, v katerem ga neznanec obvesti, da njegova mati umira, vrne v Slovenijo, v Majnik, kjer kot dedič gozda, tovarne in vile krepko razburi tamkajšnje prebivalce, ki bi naredili skoraj vse (to dejansko že počnejo in še bodo), da bi se po denacionalizaciji izognili delitvi premoženja s prišlekom. Visoki tujec ob vseh zapletih ohrani svojo pokončnost, vedno ostaja nad raznovrstnimi pritlehnimi poskusi diskreditacije in ustrahovanja, na koncu pa se vrne v edino domovino, ki jo pozna.

V roman vstopimo silovito in brez obotavljanja; takoj na začetku se pokažejo njegove bistvene kvalitete: zbujanje zanimanja, stopnjevanje napetosti ter slikoviti opisi narave. V zgodbo nas potegne takoj, na prvih straneh, z dramatičnim začetkom z dvema neznankama in enim neznancem, le ime slednjega izvemo takrat, ostalo se razkriva pozneje. Najprej dinamika, neznana identiteta ženske, za katero je jasno, da umira, in le nekoliko pozneje kontrapunkt, nežen in občuten opis kitov v Patagoniji.

Opisi narave, predvsem rojstva kita ter pozneje slovenske pokrajine, so med najlepšimi deli tega besedila ter delujejo kot protiutež vzdušju v Majniku – Pavel to deželo označi kot "mračno in zarotniško". Več kot očitna je Kozinčeva fascinacija z

naravo, ki bistveno določa tudi visokoraslega tujca, kar vrstijo se primerjave in metafore, vezane na naravo in živalski svet. Naj jih navedem le nekaj s prvih strani romana: “puščica njegove miške je skakala po ekranu kakor bolha”, “naši ljudje [...] padejo v staro domovino kakor jastrebi z neba in naredijo nemir med sorodniki”, “najemite si tam advokata, ne bo zadrege, med njimi je nekaj morskih psov ...”, “ni mogel več gledati notarjevega zijavega lisičjega obraza”, “kot stara koščena veverica [je] odskakljala na gornji podest”.

Naj opozorim še na eno, manj opazno nasprotje: Slovenija – Argentina. Ozračje v Sloveniji je zadušljivo intrigantsko, edino zatočišče in nekaj miru Rigler najde v naravi, medtem ko Argentina zasije v sončnih barvah, najprej na morju (Pavla prvič “zagledam” na krovu ladje, s katere s kopico šolarjev opazuje kite, tudi mamoz z mladičem, in prav tedaj dobi vznemirjujoč klic iz domovine, da njegova mati, ki je nikoli ni poznal in zato nikoli ni užil njene skrbne pozornosti, umira), na koncu na kopnem.

Po prihodu v Majnik Pavel ugotavlja, da se vede “kakor riba na suhem”, ob sprehodu po gozdu – ne zaradi preverjanja velikosti in stanja posesti, kot namiguje njegov polbrat, ampak zato, ker je narava njegova “dominanta” – se mu utrne *Eslovenia linda*, lepa Slovenija, že hip pozneje pa samega sebe sooča s svojo željo, da bi “jo rad hitro podurhal iz tega mrzlega, zahrbtnega kraja”. Pa se intrige do takrat še niti začele niso. Sledijo spletke, poskusi ustrahovanja, pa divja vožnja skozi nočni gozd, balkon vile z razrahljano ograjo, brutalen umor ...

Podoba kraja in Slovencev, ki se izrisuje skozi oči prišleka, ni nič kaj prijetna. Vrsto tragikomičnih likov bi lahko opisali s pridevniki pohlepen, grabežljiv, nepošten, zločinski. So pa tudi tragično izgubljeni, nekateri zaradi zavoženega življenja, drugi se ne znajdejo v novih okoliščinah. In na drugi strani uravnovešeni Argentinec. Impozantni visoki tujec, v mlajših letih duhovnik, zdaj biolog, erotično privlačen (slo, ki je menda bila kar družinska, je njegov ded imenoval riglerjevska hudokurčnost), senzibilen in rahločuten, distancira se od pohlepa, zanima ga le resnica, ki mu jo je po drobcih razkrival ded, zdaj pa se le počasi, kot mozaik z zabrisanimi barvami, stežka sestavlja v izvirnem okolju. Ob motivih za dejanja vpletenih in vseh mogočih povezavah med njimi na dan prihajajo tudi njihove življenjske zgodbe, napačne odločitve in ujetost v ris življenja, ki se je začrtal brez njihovega odločanja ali soglašanja, vsaj pri dveh ženskah, pri materah Riglerjevih otrok (pod imenom na njegovem grobu piše *ultimus de gente sua*, zadnji svojega rodu, kar bi bilo pri njegovi že prav razvpiti potentnosti in zapeljivosti pravzaprav res težko), pa je njuno odločanje večkrat nadomestilo nemočno soglašanje z moškimi v njuni bližini.

Senzibilnost glavnega junaka se ne razkriva le ob opisih narave, ampak tudi v njegovem odnosu do matere. “Kakšna je moč njegove ljubezni, pride na dan tudi v odnosu do matere. Ta ljubezen je skrito in najgloblje jedro knjige [...] jaz sem se prvenstveno zaradi zgodbe o materi in sinu lotil pisanja *Visokega tujca*,” je povedal avtor v enem od intervjujev. Pavletova ljubezen do nepoznane matere je silna in ganljiva, nesentimentalno je opisana v nekaj “prizorih” ob

bolniški, pravzaprav smrtni postelji, kljub čustveni nabitosti – po tej strani ti prizori v romanu vsekakor izstopajo – pa jih v ozadje potiska hitrost, s katero si sledijo intrige ter taki in drugačni napadi na tujca. Na to, da je s svojim ravnanjem vplival na polbrata – prav na tistega ne(pre)poznane, s katerim sta ga nekoč v noči v istem trenutku zamenjali polbratovi mati in ljubica, saj imata po oceni zadnje isto animo, le da je Pavel plus, majniški advokat pa minus – nas na koncu romana opozori kar Pavel sam.

Avtor nas skozi roman spretno vodi od enega presenetljivega dogodka k drugemu, pojasnijo se tudi okoliščine očetove smrti, ki so ga pred več kot štiridesetimi leti našli obešenega. Zločini in zgodbe iz preteklosti se razkrivajo mukoma, s prebiranjem udbovskih dosjejev, iz katerih mimogrede izginjajo najzanimivejše strani, ali pa se ti prikladno pojavljajo na tem ali onem pragu, in fotografije zločina – slednja dokazuje skrajno perverzno rabljev, pa tudi potrebo po tem, da bi ti vedno imeli v rokah vsaj kak dokaz, s katerim se bo dalo v prvem primernem trenutku izsiljevati.

Pavel Rigler je bil in ostal tujec. Tudi takrat, ko se – z grenkim priokusom, trudeč se, da bi se spraval z vsemi majniškimi akterji – vrne v Argentino in s seboj odnese del narave svoje druge domovine: hraste, kostanje in breze iz Mirtovega laza zasadi v pampi za svojo hišo. Epilog v bistvenih potezah nakaže nadaljnje življenje vpletenih, glavna pomiritev pa se zgodi v junaku samem.

Fabula je bistvena in prispeva k temu, da je roman berljiv, avtorju napetost uspe ne le obdržati, temveč tudi stopnjevati, le obelodanjanja kopice novih podatkov so proti koncu romana ponekod preveč zgoščena, informacij in prepletajočih se elementov (ki so sicer v zgodbo trdno zasidrani in težko bi našli kakega, ki ni povezan z ostalimi) pa je na trenutke malce preveč, kot v kriminalki, ki bi na koncu vse elegantno vpeljane indice prehitro in pretemeljito zvezala v sicer povsem prepričljiv konec.